

29. Ο Ιουδαϊσμός

α) Βασικές διδασκαλίες του Ιουδαϊσμού

Οι διδασκαλίες αυτές, όπως περιέχονται στη Βίβλο, είναι οι εξής:

1. Ο Θεός είναι ένας. Πρόκειται για την κυριότερη διδασκαλία του Ιουδαϊσμού. Ο τονισμός της μοναδικότητας του Θεού αντιδιαστέλλει τον Ιουδαϊσμό από τις πολυθεϊστικές θρησκείες του περιβάλλοντος στο οποίο δημιουργήθηκε. Ο ένας αυτός Θεός είναι ο μόνος αληθινός, δηλαδή ο μόνος υπάρχων σε αντίθεση με τους άλλους, οι οποίοι θεωρούνται ψευδείς, δηλαδή ανύπαρκτοι.

2. Ο Θεός είναι ο δημιουργός του παντός. Ο Θεός δημιουργεί το σύμπαν. Επομένως, πριν τη δημιουργία δεν υπήρχε τίποτε. Άρα, ο κόσμος έχει μια αρχή, δημιουργήθηκε εκ του μηδενός. Εφόσον ο Θεός προηγείται του κόσμου, διακρίνεται από αυτόν, είναι εντελώς άλλος από αυτόν. Για τον ίδιο λόγο ο Θεός είναι κύριος του κόσμου.

3. Ο κόσμος είναι πολύ καλός. Ο κόσμος ως δημιούργημα του Θεού είναι καλός. Το κακό είναι μια κατάσταση, στην οποία περιέρχεται ο κόσμος από την κακή χρήση της ελευθερίας του ανθρώπου. Δεν είναι ο ίδιος ο κόσμος κάτι κακό. Χαρακτηριστικό της αξίας του είναι ότι ο Θεός αναθέτει στον άνθρωπο την αποστολή του εργάτη και φύλακά του.

4. Η δημιουργία του ανθρώπου και η πτώση. Ο άνθρωπος δημιουργείται ως μια ψυχοσωματική ενότητα. Είναι, δηλαδή, και τα δύο αυτά στοιχεία και όχι μια ψυχή σε ένα σώμα που της είναι ξένο. Δημιουργείται «κατ' εικόνα καί καθ' όμοίωσιν» του Θεού. Ως μέρος του κόσμου ο άνθρωπος εξαρτάται από το Θεό, όμως ταυτόχρονα προικίζεται με ελευθερία έναντι του Θεού. Η απόπειρα αυτοθεοποίησης του ανθρώπου έχει ως αποτέλεσμα τον αποχωρισμό του από το Θεό, την πηγή της ζωής, και άρα το θάνατο.

5. Ο Θεός σώζει. Μετά τη δημιουργία του κόσμου το κύριο έργο του Θεού συνίσταται στη σωτηρία του. Το έργο αυτό πραγματοποιείται με εκλογή ενός τμήματος της ανθρωπότητας, που θα ζει μια ζωή τέτοια, που θα το διατηρεί σε κοινωνία με το Θεό. Κύρια αρχή αυτής της ζωής είναι να έχει Θεό του μόνο τον ίδιο και να τηρεί τις εντολές Του. Το τμήμα αυτό της ανθρωπότητας που είναι ο Ισραήλ ονομάζεται γι' αυ-

Η μελέτη του Νόμου.

τόν το λόγο «λαός του Θεού». Ο Θεός εκλέγει τον Αβραάμ ως γενάρχη αυτού του λαού. Ανανεώνει την εκλογή μέσω των άλλων πατριαρχών και τελικά συνάπτει μ' αυτόν συμφωνία (διαθήκη) μέσω του Μωυσή στο Σινά.

6. Η σωτηρία συμβαίνει στο τέλος της ιστορίας. Ήδη από την Έξοδο άρχισε να υπάρχει μεταξύ των Ιουδαίων η προσδοκία μιας μελλοντικής ανάδειξης του έθνους τους σε πρότυπο και ηγήτορα της ανθρωπότητας. Αυτό θα συνέβαινε στην τελική φάση της ιστορίας σε μια πορεία που κινείται από το παρελθόν προς το μέλλον. Η ιδέα αυτή στους προφήτες πήρε τη μορφή της «Μέρας του Γιαχβέ», δηλαδή της εποχής που οι εχθροί του Ισραήλ θα κατατροπώνονταν και ένας βασιλιάς προερχόμενος από τον οίκο του Δαβίδ θα ίδρυε μια καινούργια βασιλεία. Αργότερα όμως, η ιδέα της εθνικής αποκατάστασης αντικαθίσταται από εκείνη της παγκόσμιας σωτηρίας των δικαίων, που θα προέλθει από κάποιον ορισμένο (χρισμένο= Μεσσία) από το Θεό γι' αυτόν το σκοπό. Στη σωτηρία αυτή συμπεριλαμβάνεται η προσδοκία της ανάστασης των νεκρών.

Κυρίως στη διάρκεια του Μεσαίωνα, καθώς και στα νεότερα χρόνια,

Προσκνητές απ' όλο τον κόσμο προσεύχονται στο τείχος των δακρύων.

οι βασικές διδασκαλίες του Ιουδαϊσμού διακλαδώθηκαν σε διάφορες παραλλαγές, συχνά πολύ διαφορετικές μεταξύ τους.

β) Τα ιερά κείμενα

Το κύριο ιερό κείμενο του Ιουδαϊσμού είναι η **Εβραϊκή Βίβλος**. Αυτή κατά τους Ιουδαίους αποτελείται από 24 επιμέρους βιβλία που συγκεντρώθηκαν οριστικά το 90 μ.Χ. Τα βιβλία αυτά διαιρούνται σε τρεις ομάδες, χωρίζοντας έτσι τη Βίβλο σε τρία μέρη, που είναι: 1. Η **Πεντάτευχος** ή Τορά (=διδασκαλία ή νόμος, επειδή περιέχει το νόμο που έδωσε ο Θεός στο Μωυσή). 2. Οι **Προφήτες**. 3. Τα **Αγιόγραφα**. Δεύτερο σε σπουδαιότητα ιερό κείμενο είναι το **Βαβυλωνιακό Ταλμούδ**. Αυτό συντάχθηκε τον 5ο με 6ο αι. μ.Χ. Αποτελεί εκτεταμένο υπόμνημα ενός έργου που συντάχθηκε το 2ο μ.Χ. αι. της **Μισνά**, που αφορούσε στη λατρεία, τις γιορτές, τις σχέσεις των φύλων, το αστικό και ποινικό δίκαιο κ.ο.κ. Το Βαβυλωνιακό Ταλμούδ έδωσε στον παραδοσιακό Ιουδαϊσμό τη συγκεκριμένη μορφή που έχει ουσιαστικά ως σήμερα.

γ) Η εξέλιξη του Ιουδαϊσμού στη μετά Χριστόν εποχή μέχρι σήμερα

Μετά την καταστροφή της Ιερουσαλήμ από τον Τίτο το 70 μ.Χ. και

την καταστολή από τον Αδριανό της επανάστασης του Μπαρ Κοχμπά το 132 μ.Χ., μεγάλο μέρος από όσους διασώθηκαν κατέφυγε σε χώρες της Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής. Στις χώρες αυτές ζούσαν σε χωριστές κοινότητες τρεφόμενοι από τη μεσσιανική ελπίδα της επιστροφής σε ένα αποκαταστημένο έθνος. Στους αιώνες που ακολούθησαν με διάφορες αφορμές μεγάλος αριθμός τους εκδιώχθηκε από τη δυτική Ευρώπη και κατέφυγε σε χώρες της ανατολικής Ευρώπης και αλλού. Όσοι παρέμειναν αναγκάστηκαν να ζουν σε κλειστά περιβάλλοντα, τα ονομαζόμενα γκέτο. Από τα μέσα του 18ου αι., ως αποτέλεσμα των ιδεών της γαλλικής επανάστασης και άλλων παραγόντων, οι Ιουδαίοι άρχισαν να συμμετέχουν στην πολιτιστική ζωή των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Για να γίνει αυτό έπρεπε να βρεθεί μια συμβιβαστική λύση μεταξύ του τρόπου ζωής που επέβαλλε η ιουδαϊκή θρησκεία και εκείνου της σύγχρονης Ευρώπης. Έτσι, άρχισαν να εισάγονται διάφορες αλλαγές, όπως π.χ. να χρησιμοποιείται στη λατρεία η γλώσσα της χώρας στην οποία ζούσαν κτλ. Η στάση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη του Μεταρρυθμισμένου Ιουδαϊσμού. Αυτός πήρε διάφορες μορφές και διαίρεσε τον Ιουδαϊσμό σε δύο ανταγωνιζόμενους κλάδους, που διαφέρουν σε πολλά σημεία, το Μεταρρυθμισμένο και τον Ορθόδοξο. Εξάλλου από τα μέσα του 19ου αι. δημιουργήθηκε στις ΗΠΑ ο λεγόμενος Συντηρητικός Ιουδαϊσμός, ο οποίος εξελίχθηκε στον κύριο κλάδο Ιουδαϊσμού σ' αυτήν τη χώρα.

Ο ισχυρός αντισημιτισμός στην Ευρώπη του τέλους του 19ου αι. έδωσε αφορμή να δημιουργηθεί ο Σιωνισμός, δηλαδή ένα κίνημα που στόχευε στη δημιουργία ιουδαϊκού κράτους στο Ισραήλ. Μετά το **ολοκαύτωμα** των Εβραίων από τη ναζιστική Γερμανία το κίνημα αυτό ενισχύθηκε, πραγματοποιώντας τελικά το σκοπό του το 1948 με την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ.

δ) Η λατρευτική πράξη

Το κέντρο της ιουδαϊκής λατρείας είναι κυρίως η συναγωγή, που εμφανίστηκε μετά την καταστροφή του πρώτου ναού το 586 π.Χ. Ως λατρευτικός χώρος όμως, άρχισε να αναπτύσσεται μετά την καταστροφή του δεύτερου ναού, το 70 μ.Χ. Η σύγχρονη συναγωγή αποτελείται από μια αίθουσα, στο κέντρο της οποίας και μπροστά από τα καθίσματα

των πιστών βρίσκεται ένα υπερυψωμένο βάθρο. Από το βάθρο αυτό γίνονται τα αναγνώσματα από την Τορά (Πεντάτευχο). Η λατρεία συνίσταται από τρεις βασικές ακολουθίες που γίνονται καθημερινά το πρωί, το απόγευμα και το βράδυ. Εμπλουτισμένες παραλλαγές αυτού του συνόλου τελούνται το Σάββατο, που είναι η κυρίως λατρευτική μέρα του Ιουδαϊσμού, και τις γιορτές. Οι ραβίνοι, οι οποίοι προΐστανται της λατρείας, όπως και της κοινότητας γενικά, δεν είναι ιερείς, αλλά θρησκευτικοί διδάσκαλοι.

Κάποιες διαφορές στα τελούμενα στη συναγωγή υπάρχουν μεταξύ Μεταρρυθμισμένων και Ορθόδοξων Ιουδαίων. Π.χ. στις Ορθόδοξες συναγωγές ο ρόλος των γυναικών είναι περιορισμένος. Υπάρχει μάλιστα γυναικωνίτης ή κάποιος απομονωμένος χώρος, όπου παραμένουν κατά τη διάρκεια της λατρείας. Στις Μεταρρυθμισμένες συναγωγές οι γυναίκες όχι μόνο κάθονται μαζί με όλους τους πιστούς αλλά παίζουν και ενεργητικότερο ρόλο, ο οποίος φτάνει σε κάποιες περιπτώσεις και στη χειροτονία τους σε ραβίνους. Άλλη διαφορά είναι η κάλυψη της κεφαλής με καπέλο ή ένα μικρό στρογγυλό σκούφο για τους άντρες και διάφορα καλύμματα για τις γυναίκες. Στις Μεταρρυθμισμένες αυτό δεν είναι υποχρεωτικό.

ε) Το ιουδαϊκό έτος

Το ιουδαϊκό έτος είναι σεληνιακό και αρχίζει στο τέλος Σεπτεμβρίου ή αρχές Οκτωβρίου με τη γιορτή του **Νέου Έτους**. Μετά από ένα δεκαήμερο ακολουθεί η **Ημέρα της Εξιλέωσης**, αφιερωμένη στη μετάνοια. Μετά από πέντε μέρες ακολουθεί η γιορτή της **Σκηνοπηγίας** σε ανάμνηση της διάβασης της ερήμου. Δύο μήνες περίπου αργότερα γιορτάζεται η **Χανουκά**, σε ανάμνηση της νίκης κατά των Σελευκιδών, το 2ο π.Χ. αι. Κατά τις αρχές της άνοιξης η **Πουρίμ** γιορτάζεται σε ανάμνηση των γεγονότων του βιβλίου της Εσθήρ. Κατά το μήνα Νισάν (μεταξύ Μαρτίου και Απριλίου) γιορτάζεται το **Πάσχα** (Πεσάχ = διάβαση), δηλαδή η έξοδος από την Αίγυπτο. Επτά εβδομάδες μετά τη δεύτερη μέρα του Πάσχα γιορτάζεται η **Πεντηκοστή**, σε ανάμνηση της αποκάλυψης του Θεού στο Σινά. Πέντε εβδομάδες περίπου μετά την Πεντηκοστή τηρείται πένθος διάρκειας τριών εβδομάδων σε ανάμνηση της καταστροφής των δυο ναών.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Η εμμονή στον αληθινό Θεό έχει ως αποτέλεσμα τη ζωή, η απομάκρυνση το θάνατο

1. «*Ιδού δέδωκα πρό προσώπου σου σήμερον τήν ζωήν καί τόν θάνατον, τό ἀγαθόν καί τό κακόν. Ἐάν εἰσακούσης τάς ἐντολάς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ὡς ἐγώ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, ἀγαπᾶν Κύριον τόν θεόν σου, πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, φυλάσσεθαι τά δικαιώματα αὐτοῦ καί τάς κρίσεις αὐτοῦ, καί ζήσεσθε καί πολλοί ἔσεσθε, καί εὐλογήσει σε Κύριος ὁ θεός σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ, εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐκεῖ τοῦ κληρονομησαί αὐτήν. Καί ἐάν μεταστῇ ἡ καρδιά σου καί μή εἰσακούσης καί πλανηθεῖς προσκυνήσης θεοῖς ἑτέροις καί λατρεύσης αὐτοῖς, ἀναγγέλλω σοι σήμερον ὅτι ἀπωλεία ἀπολεῖσθε καί οὐ μή πολυήμεροι γένησθε ἐπί τῆς γῆς, εἰς ἣν ὑμεῖς διαβαίνετε τόν Ἰορδάνην ἐκεῖ κληρονομησαί αὐτήν. Διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον τόν τε οὐρανόν καί τήν γῆν. Τήν ζωήν καί τόν θάνατον δέδωκα πρό προσώπου ὑμῶν, τήν εὐλογίαν καί τήν κατάραν ἔκλεξαι τήν ζωήν σύ, ἵνα ζήσης σύ καί τό σπέρμα σου, ἀγαπᾶν Κύριον τόν θεόν σου, εἰσακούειν τῆς φωνῆς αὐτοῦ καί ἔχεσθαι αὐτοῦ».*

(Δευτερονόμιο, 30, 15-20).

Η απαγόρευση της εργασίας το Σάββατο

2. «Αν κάποιος χτίζει το Σάββατο, πόσο πρέπει να χτίσει για να θεωρηθεί ότι υπέχει ευθύνη; Αν χτίζει, έστω και ελάχιστα, αν σμιλεύει την πέτρα, χτυπά με σφυρί ή με πελέκι ή ανοίγει μια τρύπα, οσοδήποτε λίγο κι αν κάνει οτιδήποτε απ' αυτά, υπέχει ευθύνη. Αυτός είναι ο γενικός κανόνας: όποιος κάνει το Σάββατο δουλειά που επιφέρει κάποιο μόνιμο αποτέλεσμα, υπέχει ευθύνη».

(Από τη συλλογή κειμένων της Μισνά του Isidore Fishman, Gateway to Mishnah, London 1956, σ. 52).

Η Βασιλεία του Θεού κατά τον προφήτη Ησαΐα

Τότε θα κάθεται ο λύκος
παρέα με το αρνί
και θα κοιμάται ο πάνθηρας
με το κατσίκι αντάμα.
Το μοσχαράκι και το λιονταρόπουλο
θα βόσκουνε μαζί
κι ένα μικρό παιδί
θα τα οδηγάει.
Η αγελάδα κι η αρκούδα
την ίδια θα 'χουνε βοσκή
και τα μικρά τους
το ίδιο το λημέρι·
το λιοντάρι θα τρέφεται
καθώς το βόδι με άχυρο.
Το βρέφος άφοβα θα παίζει
στη φωλιά της έχιδνας,
το νήπιο που μόλις αποκόπηκε
από της μάνας του το γάλα
θ' απλώνει το χεράκι του
στης κόμπρας τη σπηλιά.
Κανένας δεν θα προξενεί στον άλλον
βλάβη ούτε κακό
πουθενά στο όρος το άγιο
του Θεού,

γιατί η γνώση του Κυρίου θα σκεπάζει
όπως σκεπάζουν τα νερά τη θάλασσα.
Σαν έρθει εκείνη η μέρα, το βλαστάρι
από τη ρίζα του Ιεσσαί
εκεί θα στέκεται
για τους λαούς σημαία.
Τα έθνη θα 'ρχονται να του
ζητάνε συμβουλή
και κατοικία του θα είν' η
δόξα του Κυρίου.

(Ησαΐας 11, 6-10).

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Ποιες είναι οι βασικές διδασκαλίες του Ιουδαϊσμού;
2. Ποια είναι η σχέση Θεού και κόσμου κατά την ιουδαϊκή διδασκαλία;
3. Ποια η θέση του κόσμου στο δημιουργικό και λυτρωτικό έργο του Θεού;
4. Πώς κρίνετε τις διώξεις κατά των Ιουδαίων στη μεσαιωνική Ευρώπη; Ποια η ενδεδειγμένη χριστιανική θέση απέναντι σ' αυτές;

